

ferdige: och kunnat än mehra fått, om Rijtaren hade så welat, ibland hwilka desse iagh har många märkelige Saker fått, som ibland andre den Steen som Olaus Magnus allegerar i Täby Sochn, om Sonen som dödde i Longobarda Lande, Item det Stenhuset som Jarlbaker hin rijke har bodt vppå, som ägde alt Täby, Waltuna och flera stora egendomar, som hans Stenar, stora långa Stenbroar, och flera Monumenter uthwijsa, och ära i desse härader märkelige stora Runeberg, som iagh alt har afrija låtit, och will medh sina förtydningar framdels vpwijisa. I Soltuna härad fins en standz ett votum efter Skrifften: *Allråda Tor Gvdh hielpe Siäl hans*, hwar af synes medh många flere ställen, att dhe hafwa trodt Siälens odödeligheet, och som dhe trodde Tor wara rådande i himmelen, och honom tillmätte alt ofwan Regemente, der af Tordöön har sitt namn, så hafwa dhe åkallat honom för Siälens tillkommande goda. Vthi Edz Sochn fins på en stoor orörlig Steen, Runor på 2 sijdor, och ligger vppe i höga skogen den Ascanius och Reselius fordom observerat hafwa, och medh åtskillige skiäl willia bewijisa, att det är Konung Ragvalds Monument.» I fortsättningen av brevet talas om fornminnen i Erlinghundra och Håbo härader.¹

Flertalet träsnitt i *Bautil* (och Peringskiölds *Monumenta*) äro signerade av Hadorph och Leitz. Dessa inskrifter ha tydligen blivit undersökta och avbildade under resan 1682. Till Älvsunda i Eds sn kom emellertid icke Hadorph denna gång, tydligen emedan inga runstenar därifrån finnas omtalade i Dalhollms ransakningar. En av stenarna där har blivit tecknad av Peringskiöld (U 116), de båda andra av P. Helgonius (U 117, 118).

Flera av runstenarna ha blivit flyttade från sina ursprungliga platser. Två befinna sig utanför häradet: en har blivit flyttad till Skansen, Stockholm (U 72), en till Oxford, England (U 104). Ett fragment förvaras i Statens Historiska Museum (U 76).

Inom Sollentuna härad finnas många ristningar på berghällar eller stenblock: U 80, 81, 86, 90, 99, 101, 102, 112, 114. Flera av dem höra till de konstnärligt vackraste och med avseende på inskrifternas innehåll intressantaste inom området.

61. Spånga kyrka.

Pl. 40.

Litteratur: Spånga kyrkoinventarium 1829; UFT h. 2 (1872), s. 70; E. Brate, Anteckningar (ATA); Skrivelser från fil. kand. B. Bergman till Riksantikvarien ^{24/9} 1924 och ^{12/11} 1925 (ATA); B. Bergman i Fornvännen 1926, s. 200; Järvafältets fornlämningar (1929), s. 66; Stockholmstraktens natur- och kulturminnen (1935), fornminnesregistret n:r 19.

Äldre avbildningar: H. Kempff, teckning (ATA); träsnitt i UFT h. 2, s. 70 (troligen efter teckning av H. Kempff); Brate 1907 (ATA); B. Bergman 1924 a. a.

Runstenen påträffades år 1871 av docenten, sedermera lektorn i Gävle Hj. Kempff. Den låg i grunden till sakristians östra vägg, vid nordöstra hörnet, delvis täckt av jord och med en del av ristningen överbegrad. Den togs fram ur kyrkmuren år 1925 och restes på kyrkogården 13 m. SSÖ om kyrkan. Den var, på grund av väggens tryck, bräckt i två delar, som hopsattes med mässingsdubbar och stenkitt.

I kyrkoinventariet 1829 finnes följande anteckning: »I östra hörnet af Sacristimuren är ned emot grunden inlaggd en Runsten med påskriften ut åt kyrkogården; men öfveregradad tillika med den öfriga muren». Runstens tillvaro och plats har alltså vid denna tid varit känd. Men så vitt man vet, har den ej blivit undersökt och läst förrän 1871 av Kempff.

¹ Resan har icke varit utan besvärligheter. Hadorph klagar över länsmännens och fjärdingsmännens bristande hjälpsamhet, särskilt med att låta uppresas kullfallna runstenar, senare också över ritarens ovillighet (H. Schück, *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien* 2, s. 405, 406).

Ljusgrå, randig stenart, granit eller granit-gnejs. Höjd 2,70 m. (därav över nuvarande markytan 2,30 m.), bredd 0,75 m. Ristningen är tämligen grund och inskriften på några ställen svårläst. Den är anbragt i ett skriftband, som löper utefter den höga men smala stenens kanter och fortsätter i ett band mitt på stenytan. Upptill avslutas detta i ett enkelt kors.

På baksidan ett märkligt kors av rysk-bysantinsk typ (C. R. af Ugglas i *Fornvännen* 1935, s. 79 f.).

Inskrift:

hialmviðr : auk : þurbiarn : kunbiarn : auk : halfdan : þais : raistu : stin : þina : eftir : brupur : sin : ulf :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70
auk : faður : sen biarn : auk : brupur : sen : blakari
 75 80 85 90 95 100 105

Hialmviðr ok Þorbiorn, Gunnbiorn ok Halfdan, þeir raistu stæin þenna æftir broður sinn Ulf ok faður sinn Biorn ok broður sinn Blakara(?),

»Hjälmsvid och Torbjörn, Gunnbjörn och Halfdan, de reste denna sten efter sin broder Ulv och sin fader Björn och sin broder Blåkåre.»

Till läsningen: Tydligt stungna äro 57, 83 och 100 **e**; däremot icke stungna 51, 54, 69 **i**, 21 **k**. Av 7 **i** finns endast en del kvar, av 9 **r** endast hst och översta delen av bst. Mellan 34 **l** och 36 **t** ett litet, men tydligt **f**, av ung. halv runhöjd; varken hst eller bst nå upp till övre slinglinjen. Tydligen har det blivit tillagt efteråt. 42 **s** tydligt. — Kempff: Av 35 **f** finns endast hst. 57, 83, 100 **i**. — Brate: 35 **f** saknas. 57, 83 och 100 **i**, icke stungna.

Namnet *Hialmviðr* är f. ö. endast känt från en sörmländsk inskrift (Sö 268). Om *Gunnbiorn* se Sö 278, om *Halfdan* Sö 188 och E. Wessén, *De nordiska folkstammarna i Beowulf* (1927), s. 46. — Ett egendomligt namn är 102—108 **blakari**. Möjligen är sista runan **i** fel för **a**, och man får förutsätta, att namnet har varit en n-stam *Blakari* (ack. *Blakara*). Detta är då en sammansättning av *bla-* 'svart' och det vanliga mansnamnet *Kari*. Detta är ursprungligen ett tillnamn, 'den lockige'. *Bla-Kari* skulle sålunda ha betytt 'den svartlockige'. Namnet är icke känt från någon annan svensk runinskrift och har inom det nordiska namnförrådet för övrigt endast ett par kända motsvarigheter, nämligen en orknöing på 1100-talet *Sveinn Blákarasun* (Lind) och en medlem av den norska kungaätten på Irland *Blakair* (*Blákári*); se J. Steenstrup, *Normannerne*, bd 2; C. Marstrander, *Bidrag til det norske sprogs historie i Irland* (1915), s. 100; E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 94.

En språkligt intressant form är 39—42 **þais** med **s** felristat för **r**, vittnande om att uttalet av **r** låg rätt nära **s**. Jfr U 89 **ulmfris** *Holmfridr*, U 126 **þisa** *þeira* och Ög 81 **treks** *drængr*.

Runstenen tillhör en tidig grupp av uppländska runstenar utan ornamentik, med runorna inom enkla, osmyckade slingor. Ännu en sådan runsten finnes inom Spånga, U 69.

62. Spånga kyrka.

Pl. 41.

Litteratur: B 154, L 374. J. Bureus, F a 6 s. 92 n:r 1 (Aschaneus), F a 5 n:r 352, F a 1 s. 79; Ransakningar 1667—84; J. Hadorph, *Resejournal* 1682; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 272; O. Celsius, SR 2, s. 468; UFT h. 2 (1872), s. 68; Skrivelse från B. Bergman till Riksantikvarien ^{24/9} 1924 (ATA); B. Bergman i *Fornvännen* 1926, s. 196; Järvafältets fornlämningar (1929), s. 65; Stockholmstraktens natur- och kulturminnen (1935), fornminnesregistret n:r 19.

Äldre avbildningar: Leitz och Hadorph, träsnitt (hos Peringskiöld a. a. och B 154); B. Bergman 1924 a. a.; Wessén 1934 (ATA).